

Francesc Garcia Pons

INICIS D'UNA ANORMALITAT

Durant el primer any en el Centre de l'AFI, en el qual també estudiava el seu amic Alan Splet, Lynch va escriure el guió de *Gardenback*, una història d'adulteri que tendria un metratge d'uns 40 minuts.

Animat pel seu professor Frank Daniel, degà de l'Escola de Cinema de Cesca a Slovenská/Txecoslovàquia, presentà el guió a un productor de la Fox que, a canvi de produir-la, l'obligà a allargar la història fins aconseguir que la seva duració fos de llargmetratge. Però Lynch, després de veure que els canvis en el guió restaven interès a l'obra, renegà del projecte.

L'any següent -el 1971-, després de no haver aconseguit fer cap pel·lícula durant el primer curs i, a pesar d'esser un dels alumnes predilectes del Centre, decidiren incloure'l en un grup de principiants. Aquella actitud el molestà fins a tal punt que hi deixà d'assistir. Mes, a la fi, Frank Daniel aconseguí el seu retorn a l'AFI, prometent-li finançament i total suport per a la seva pròxima idea: un guió, que havia començat a escriure, titulat *Eraserhead*.

Li deixaren part de l'establia del Centre perquè hi pogués construir els decorats. Amb la col·laboració dels seus amics, inicià tot un procés artesanal de creació, en què cada detall i cada presa eren minuciosament curades. David Lynch es passava tot el vespre fabricant "coses", rodant -l'ambient era perfecte per una pel·lícula nocturna- i treballant durant unes hores de repartidor de periòdics. L'excés de feina provocà el trencament del seu matrimoni. Encara que a l'actualitat mantenen una relació d'amistat, Peggy Reavey no ha tornat a col·laborar més en els seus films.

Lynch abandonà ca seva i, sense que els responsables del Centre se'n assabentessin, s'instal·là a l'establia. Per dormir feia servir el decorat del dormitori que havien construït pel protagonista.

A vegades, així mateix, dormia a la casa dels seus amics, el matrimoni format per Jack Nance (actor principal del film i des d'aleshores habitual de les seves pel·lícules fins a la seva mort, l'any 1996) i Catherine Coulson (ajudant del càmera -Herbert Cardwell-, maquilladora, ... i a posteriori, actriu en alguns

dels seus films)

A mitjans de 1973, després d'un any de preparació i rodatge, l'estudi que finançava els llargmetratges de l'AFI va deixar de fer-ho perquè les pel·lícules que s'estaven produint eren tan bones que podien competir amb les seves. Decidiren només donar suport a la producció de curtmetratges. Per tant, *Eraserhead* quedà paralitzada.

Durant un any, David Lynch es dedicà a cercar inversors per continuar amb el rodatge. Mentre, amb l'intenció de provar dos tipus diferents de vídeo en blanc i negre que havien arribat a l'AFI, Lynch va rodar en dues versions, *The amputee*, un film de 5 minuts que protagonitzà Catherine Coulson i ell mateix. Tracta d'una dona, amb les dues cames amputades, que llegeix en veu alta una carta, mentre un metge li cura les ferides.

Herbert Cardwell també se n'encarregà de la fotografia, però deixà de fer feina amb Lynch perquè era un productor que no pagava. Aleshores, el director de l'AFI, Antonio Vellani, li aconsellà que continuàs amb Frederick Elmes, un altre estudiant del Centre, que es convertiria en el seu director de fotografia preferit.

Cardwell era una persona molt misteriosa que desapareixia i mai ningú sabia on anava, ni tan sols la seva dona. Emperò, un dematí el trobaren mort i cap de les dues autòpsies que li practicaren n'aclariren la causa. Aquella mort

marcà Lynch.

Finalment, aconseguí els doblers. Alguns dels seus amics hi aportaren part. D'altres com Jack Fisk (feia un petit paper), convertit ja en aquella època en un director artístic de cert prestigi, i la seva també famosa dona, Sissy Spacek, treballaren en el film sense cap remuneració. A l'actriu, recentment, l'hem pogut veure en una magnífica interpretació a *The Straight story*. Fisk s'ha convertit en freqüent col·laborador de Lynch, creant el disseny de producció de moltes de les seves pel·lícules. En data d'avui, la seva darrera feina conjunta és el capítol pilot de *Mullholland drive*, sèrie que combina drama i misteri i que la productora ABC rebutjà per ser massa "lenta".

La protagonista d'*Eraserhead*, Charlotte Stewart va tornar a treballar amb Lynch a la sèrie i pel·lícula de *Twin Peaks*. I la seva filla, Jennifer Chambers Lynch, que té una petita intervenció a la pel·lícula, va ser assistent de producció a *Blue velvet* i l'any 1993 dirigí la seva opera prima.

L'any 1976, passats dos anys de la represa del rodatge, *Eraserhead* quedà enllestida. En aquella època, Lynch vivia amb la germana de Jack Fisk, Mary, qui es convertiria, un any després, en la seva segona dona.

S'intentà, sense èxit, estrenar la pel·lícula en els festivals de Cannes i New York. Però, a la fi, gràcies a la insistència de Mary Fisk,

Eraserhead és una pel·lícula per ser experimentada més que explicada. És un dels films més hermètics, personals i orgànics del cinema dels anys setanta.

Lynch la presentà en el festival de Los Angeles, on l'acceptaren. Després de l'exhibició tengué unes crítiques terribles i Lynch decidí tallar del copió algunes seqüències. El distribuïdor Ben Barenholtz, el pare de les sessions golfes, li demanà una còpia i l'estrenà en el village de New York. Durant les primeres setmanes hi anava molt poc gent, però després que John Waters, una de les figures del cine underground d'aquella època, la recomanàs amb vehemència durant el col·loqui posterior a l'estrena d'una de les seves pel·lícules, el número d'espectadors va anar en augment i acabà exhibint-se, en funcions de mitjanit, durant cinc anys.

Eraserhead és un dels exemples més admirables de la determinació absoluta d'un cineasta per dur la seva visió a la pantalla contra tota adversitat. L'especial estima de Lynch per aquesta pel·lícula és part d'un afecte notable per una gent -un equip reduït d'artesans que de forma discontinua ha continuat col·laborant en altres obres del director- un temps i una forma particular de fer cinema: la manera lenta.

Eraserhead és una pel·lícula per ser experimentada més que explicada. És un dels films més hermètics, personals i orgànics del cinema dels anys setanta. Transcorre en un barri industrial, un lloc petit, desconegut, fosc i perdut, en el qual existeixen petits detalls perturbadors. Henry, personatge central, és un ésser angoixat que no entén el que li està passant. Cerca alliberar-se dels malsons que l'assetgen mitjançant

la seva imaginació. Aviat veurà amb horror al seu fill acabat de néixer, un ésser completament

monstruós. Alguns dels elements que han caracteritzat el seu estil i dinàmica de feina es troben esbossats en aquest film inquietant, anormal i inclassificable. Però, també, la irregularitat i, fins i tot, pedanteria característiques d'algunes de les seves pel·lícules.

Com la major part d'elles, són històries de veïns, visions de l'Amèrica profunda, sorpreses en un d'aquests moments en què l'home es troba de sobte perdut en la confusió.

Lynch i Alan Splet (editor i dissenyador del so a totes les seves pel·lícules fins a *Blue velvet*, que morí l'any 1995) crearen una banda sonora molt densa, en què no hi havia quasi diferència entre les escenes d'interior i les d'exterior, característica més pronunciada a *Twin Peaks*.

Encara que els sons són distintes, els interiors de les cases són quasi tan sorollosos com el món exterior, provocant una permanent tensió. Són una variada gamma de sons industrials i orgànics que s'enregistraren de forma artesanal. A totes les seves pel·lícules, la banda sonora (renou, música, etc.) té una gran importància. No en va a *Twin Peaks: fire walk with me*, s'atreví a construir de la manera més realista possible, a nivell de so, una escena de discoteca, fent que la música fes impossible l'audició dels diàlegs i posant subtítols per la seva comprensió.

Una de les "presències" constants a *Eraserhead* i en el seu cinema posterior és l'electricitat: el so i la força del corrent elèctric que ho associa a l'inexplicable o a la presència d'una força: els aplics que brunzen a l'edifici de Dorothy Valens a *Blue velvet*, els neons espatllats

de la sala d'autòpsies o per anunciar un perill imminent (Bob, l'esperit pervers) o una revelació (per exemple, un àngel) a *Twin Peaks*, etc. Són molt comuns aquests esperits malignes i celestes que es mouen entre dos mons, com a vegades es confonen; com a l'habitació vermella de *Twin Peaks* on trobam el dibuix del terra idèntic al del vestíbul de l'apartament de Henry d'*Eraserhead*.

Aquestes "presències", sobretot, apareixen al final de la història: a *Twin Peaks: fire walk with me* Laura Palmer té la seva pròpia visió d'un àngel, a *Wild at heart*, una vegada morta la Bruixa Dolenta, Sailor veu a la Fada Bona (un altre cop d'esplèndida Sheryl Lee) i a *Eraserhead* és la Dona del Radiador, que realment estima Henry i es troba amb ell en el més enllà. David Lynch escriví el guió de *Ronnie Rocket*, un dels seus projectes més estimats, inspirat en el viatge que va fer de París a Athina/Atenes en el mític Orient Express. Centra la seva història en un individu pel·roig, d'un metre d'estatura, que pateix una deficiència física i funciona en corrent altern. S'ambientaria en els anys cinquanta, època en què Lynch creixé i que ha influït molt en la seva obra. Fins i tot pel·lícules com *Blue velvet* i *Last highway*, tan modernes i contemporànies, estan posseïdes pels cinquanta en la seva imatge i sentiment.

Durant dos anys intentà, sense èxit, tirar endavant la pel·lícula. Mentrestant, durant el temps disponible que li deixava la feina de repartiment de periòdics, construï amb les fustes que trobava un petit rafal-estudi molt elaborat. A l'any 1978, Stuart Cornfeld, que en aquell moment treballava com a productor executiu amb Mel Brooks, havia vist *Eraserhead* i estava tan entusiasmat que volgué conèixer el seu director.

Intentaren posar en marxa, una vegada més, *Ronnie Rocket*, però el projecte es frustrà. Passat un cert temps, Lynch li comentà que necessitava treballar malgrat fos amb un guió d'una altra persona. Aleshores, Cornfeld començà a recitar una sèrie de títols fins que el director sentí el de *The elephant man* i, abans de saber quin era el seu tema, exclamà que volia fer la pel·lícula. Aquell moment inicià, amb totes les seves conseqüències, la professionalització de la seva vida creadora. ■

